

บทที่ 4

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งแสดงให้เห็นว่า คะแนนจากการทำแบบทดสอบความรู้ทั่วไปของผู้ร่วมการทดลอง ไม่ว่าจะระหว่างเงื่อนไขเหนี่ยวนำให้ฉลาด เหนี่ยวนำให้โง่ กับกลุ่มควบคุม หรือระหว่างเงื่อนไขเหนี่ยวนำให้ฉลาดเวลานาน และเวลาสั้น กับเหนี่ยวนำให้โง่เวลานาน และเวลาสั้น กับกลุ่มควบคุม นั้นไม่แตกต่างกัน สมมติฐานการวิจัยครั้งนี้จึงไม่ได้รับการสนับสนุน

ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้จึงสรุปว่า สิ่งเร้าที่เป็นกลาง (neutral stimulus) แม้จะนำมาเชื่อมโยงกับมโนทัศน์ฉลาด หรือโง่แล้ว ก็ไม่สามารถที่จะนำมาใช้เป็นตัวเหนี่ยวนำได้

หากข้อสรุปข้างต้น เป็นสิ่งที่ถูกต้องและเชื่อถือได้ ย่อมแสดงว่า ผลการเหนี่ยวนำที่เกิดขึ้นจากงานวิจัยในอดีต ไม่ว่าจะเป็นความก้าวร้าวจากการปรากฏอยู่ของอาวุธ ภาพอาวุธ ภาพชายวัยรุ่นผิวดำ หรือการเล่นเกมที่มิชื่อตัวละครที่มีความเป็นปรปักษ์ ความสามารถในการทำคะแนนสอบได้สูงขึ้น จากการคิดถึงศาสตราจารย์ และน้อยลง จากการคิดถึงอันธพาลฟุตบอล ความเชื่อซึ่งเข้าภายหลังการเล่นเกมที่มิคำศัพท์ซึ่งบรรยายลักษณะผู้สูงอายุ ฯลฯ นั้นไม่ได้เกิดขึ้นเพียงเพราะสิ่งเหนี่ยวนำ เชื่อมโยงกับมโนทัศน์เท่านั้น (เช่นการสรุปที่ว่า อาวุธ เชื่อมโยงกับความก้าวร้าว เมื่อถูกเหนี่ยวนำด้วยอาวุธ จึงก้าวร้าว หรือศาสตราจารย์ เชื่อมโยงกับ ความฉลาด ผู้ที่ถูกเหนี่ยวนำด้วยการนึกถึงภาพภายในใจที่มีต่อศาสตราจารย์ จึงแสดงพฤติกรรมฉลาด ฯลฯ) หรืออีกนัยหนึ่งอาจกล่าวได้ว่า การที่วัตถุที่เชื่อมโยงอยู่กับมโนทัศน์ใดๆ มิได้เป็นหลักประกันว่าการเหนี่ยวนำบุคคลด้วยวัตถุนั้น จะส่งผลจากการเหนี่ยวนำในเชิงพฤติกรรมตามทิศทางของมโนทัศน์ดังกล่าว แต่น่าจะมีปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง และเกื้อหนุนการเกิดพฤติกรรมดังกล่าว

ดังเช่นในการวิจัยของ Mussweiler และ Förster (2000) ซึ่งเหนี่ยวนำผู้ร่วมการทดลองเพศชาย และเพศหญิง ด้วยคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับบริบททางเพศ และพบว่า ผู้ร่วมการทดลองทั้งสองเพศ ต่างตอบสนองต่อคำศัพท์เป้าหมายที่เป็นคำก้าวร้าว ได้เร็วขึ้นพอๆ กัน (แสดงให้เห็นว่าคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับบริบททางเพศ นั้นเชื่อมโยงกับความก้าวร้าว) แต่พฤติกรรมก้าวร้าวเพิ่มสูงขึ้นเฉพาะผู้ร่วมการทดลองเพศชาย ในขณะที่การประเมินว่าผู้อื่นก้าวร้าวกลับเกิดเฉพาะ

ผู้ร่วมการทดลองเพศหญิง ในการประเมินบุคคลสมมุติที่เป็นเพศชาย จึงสอดคล้องกับข้อสังเกตที่ผู้วิจัยชี้ว่า การเชื่อมโยงระหว่างวัตถุ กับมโนทัศน์ใดๆ มิใช่หลักประกันว่าการเหนี่ยวนำด้วยวัตถุนั้นๆ จะส่งผลเชิงพฤติกรรมในทิศทางของมโนทัศน์ดังกล่าว

แต่อย่างไรก็ตาม ข้อสรุปจากงานวิจัยชิ้นนี้ จะมีความน่าเชื่อถือหรือไม่นั้น ยังมีข้อที่พึงจะพิจารณาอื่นๆ อีก ดังนี้

ความน่าเชื่อถือของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีจุดสำคัญๆ ซึ่งเป็นไปได้ที่จะเกิดความผิดพลาด และเป็นเหตุให้ผลการวิจัยที่ออกมาไม่น่าเชื่อถือ ทั้งนี้การพิจารณาถึงความน่าเชื่อถือในการวิจัยนั้นจะแสดงในสองส่วนหลักคือ อันดับแรกจะพิจารณาถึงความสมบูรณ์ขององค์ประกอบของการเกิดผลจากการเหนี่ยวนำที่จัดทำขึ้นในการทดลอง และอันดับต่อมาจะพิจารณาถึงความสมบูรณ์ของกระบวนการภายในการทดลอง

1. ความสมบูรณ์ขององค์ประกอบที่สร้างผลจากการเหนี่ยวนำในการทดลอง

การพิจารณาถึงความสมบูรณ์ขององค์ประกอบนี้ คือพิจารณาว่ารูปอิสระที่ใช้ในการเหนี่ยวนำผู้ร่วมการทดลองนั้นได้เชื่อมโยงกับลักษณะที่ต้องการจะศึกษาแล้วหรือยัง (คือ ฉลาด และโง่เขลา) และผู้ร่วมการทดลองในเงื่อนไขต่างๆ นั้นได้รับการเหนี่ยวนำจากรูปอิสระหรือไม่

คำถามทั้งสองข้างต้นนำมาสู่การพิจารณาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้คือ ต่อข้อสงสัยเกี่ยวกับความเชื่อมโยงระหว่างรูปอิสระกับลักษณะที่ศึกษา นั้นต้องพิจารณาคุณภาพของเกมเชื่อมโยง และสำหรับข้อสงสัยที่เกี่ยวกับการได้รับการเหนี่ยวนำของผู้ร่วมการทดลองนั้น ต้องพิจารณาจากเอกสารเหนี่ยวนำ

ก. เป็นไปได้หรือไม่ที่รูปอิสระที่ใช้ในการเหนี่ยวนำ ยังมีได้เชื่อมโยงกับลักษณะที่
ต้องการศึกษา

ผู้วิจัยใช้ความถูกต้องในการเล่นเกมที่เชื่อมโยง เป็นดัชนีชี้วัดความสำเร็จ
ในการเชื่อมโยงกันระหว่างรูปอิสระ กับมโนทัศน์ชนิดลาด หรือโค้ง โดยผู้ร่วมการทดลองต้องตอบคำ
ถามในเกมได้อย่างถูกต้องทั้งหมด ตามโจทย์ซึ่งถามว่า คำที่แสดงอยู่ในโจทย์สัมพันธ์ หรือไม่
สัมพันธ์กับสัญลักษณ์ใด โดยต้องเลือกคำตอบซึ่งเป็นรูปอิสระ ตามที่ได้อธิบายไว้ในส่วนของกร
พัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนั้น จะส่งผลต่อผู้ร่วมการทดลองดังนี้คือ

1. ในกรณีที่ผู้ร่วมการทดลองไม่สามารถจำได้ว่าคำตอบที่ตนจะตอบนั้น
จะต้องเลือกรูปอิสระในข้อใด ผู้เล่นสามารถจะเปิดย้อนกลับไปดูได้เสมอ ซึ่งเป็นหลักประกันว่า ผู้
เล่นที่ยังไม่สามารถจำความหมายของรูปอิสระได้ และต้องการจะเล่นเกมจนจบจะสามารถสร้าง
การเรียนรู้ให้กับตนเองได้

2. ทุกข้อเลือกที่ผู้ร่วมการทดลองเลือก จะส่งผู้เลือกไปยัง “ข้อเชื่อม(1)”
(ดังภาพที่ 2-1) ซึ่งในข้อเชื่อมนี้จะมีคำเฉลยว่ารูปอิสระที่ได้เลือกมานั้นมีความหมายอย่างไร จุดนี้
คือหลักประกันอีกประการหนึ่งว่ารูปอิสระจะเกิดการเชื่อมโยงกับมโนทัศน์ซ้ำแล้วซ้ำเล่า ภายใน
การเล่น ไม่ว่าจะตอบถูกหรือผิดก็ตาม

3. ในกรณีที่ผู้เล่นตอบไม่ถูกต้อง ผู้เล่นจะถูกส่งกลับมาตอบยังข้อที่ตนผิด
และจะผ่านไปได้อีกต่อเมื่อได้เลือกคำตอบที่ถูกต้อง ดังนั้นหากผู้เล่นมีความประสงค์ที่จะเล่นเกมจน
จบ ผู้เล่นก็ต้องสร้างการเรียนรู้ให้กับตนเองจนสามารถเลือกคำตอบที่ถูกต้องได้

4. คะแนนการทดสอบความรู้ทั่วไปที่นำมาวิเคราะห์ จะมาจากผู้ที่เล่น
เกมได้อย่างถูกต้องเท่านั้น ดังนั้นผู้ที่ไม่มีความตั้งใจที่จะเล่นให้ถูกต้อง และผู้ที่ไม่สามารถแยกแยะ
รูปอิสระและความหมายได้นั้น คะแนนเหล่านี้จะไม่ถูกนำมาใช้ในการวิเคราะห์ด้วย

ต่อคำถามที่อาจจะมีผู้ตั้งข้อสงสัยกล่าวว่า คำศัพท์ที่ได้จากการกระตุ้นนั้นได้มาจาก
กลุ่มตัวอย่างที่แตกต่างจากกลุ่มตัวอย่างในการทดลองจริงนั้น แท้จริงแล้วคำศัพท์เหล่านี้เป็นเพียง
ตัวดำเนินเกม เนื่องจากตามกระบวนการในการทดลองรูปอิสระถูกเชื่อมโยงกับมโนทัศน์ใดๆ
ก่อนแล้ว (ฉลาด โง่ หรือแม่น้ำ และต้นไม้ก็ตาม) ก่อนที่จะนำไปใช้ในการตัดสินคำศัพท์

ภายในโจทย์ กล่าวคือผู้เล่นจะทราบอยู่ก่อนแล้วว่า รูปอิสระใด สัมพันธ์กับมโนทัศน์ใด ก่อนที่จะใช้ สิ่งที่ทราบนั้นไปพิจารณาคำศัพท์ในโจทย์

อีกประการหนึ่ง ภายในเกมเชื่อมโยงนั้นมีโจทย์ปัญหาที่ข้อความในเชิงลบ คือ “คำเหล่านี้ไม่สัมพันธ์กับสัญลักษณ์ใด” ดังนั้นในการตอบข้อเหล่านี้ ผู้ตอบจำต้องแยกแยะคำศัพท์ ทุกคำที่มีอยู่ภายในโจทย์ และนำไปเชื่อมโยงกับสัญลักษณ์ทุกตัวที่มีอยู่ แล้วจึงตัดสินใจว่า สัญลักษณ์ใดที่คำศัพท์เหล่านั้นไม่เกี่ยวข้องด้วย ซึ่งการตอบโจทย์ในข้อความเชิงลบเหล่านี้ ผู้เล่น จะต้องตัดสินใจก่อนการเลือก เช่น ตัดสินคำตอบว่า “ความฉลาด” แล้วจากนั้นจึงเลือกสัญลักษณ์ซึ่ง หมายถึง “ความฉลาด” ดังนี้จึงเห็นได้ว่า คำตอบที่มุ่งไปสู่ความฉลาด หรือความโง่ ไม่ได้จำเพาะ อยู่กับคำศัพท์ที่ผู้วิจัยจัดเตรียมไว้เท่านั้น แต่เชื่อมโยงไปถึงสิ่งใดๆ ก็ตาม ที่ผู้ร่วมการทดลองมีความคิดเห็นว่าฉลาด

ข. เป็นไปได้หรือไม่ที่ผู้ร่วมการทดลองในเงื่อนไขต่างๆ ยังมิได้รับการเหนี่ยวนำ จากรูปอิสระ

เอกสารเหนี่ยวนำของเงื่อนไขต่างๆ นั้นมีด้วยกันทั้งสิ้น 6 แผ่น เว้นแต่ในกลุ่มเวลาสั้น ซึ่งมีเอกสารเหนี่ยวนำอันประกอบไปด้วยกระดาษ 2 แผ่น

ในเอกสารเหนี่ยวนำแต่ละแผ่นนั้น แสดงรูปอิสระอยู่เอกสารละ 4 รูป โดยเป็นหัวกระดาษ 1 รูป มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 3x3 เซนติเมตร และอยู่หน้าคำถามหลักข้อละ 1 รูป จำนวน 3 ข้อ มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางรูปละ 2x2 เซนติเมตร ดังนั้นในกลุ่มเวลาสั้นทั้งฉลาด และโง่ จึงมีรูปอิสระปรากฏอยู่ทั้งสิ้น 8 รูป ในขณะที่กลุ่มเวลานานนั้นมีรูปอิสระปรากฏอยู่ถึง 24 รูป

ประเด็นนี้มีจุดสำคัญอยู่ที่รูปที่แสดงอยู่ในเอกสารเหนี่ยวนำนั้น ได้เข้าสู่ การรับรู้ของผู้ร่วมการทดลองหรือไม่ ซึ่งจากขนาด และปริมาณดังกล่าวข้างต้น ไม่มีเหตุผลใดที่จะ กล่าวได้ว่าผู้ที่ผ่านขั้นตอนการทำเอกสารเหนี่ยวนำนั้น ไม่เกิดการรับรู้รูปที่ปรากฏอยู่ และหากว่าการรับรู้เกิดขึ้นแล้วไม่ว่าจะโดยตั้งใจ หรือไม่ตั้งใจก็ตาม และแม้จะรู้ตัว หรือไม่ก็ตาม สิ่งนี้ย่อมจะ กระตุ้นผู้รับรู้เกิดกระบวนการก่อนจิตสำนึกได้ (Bargh, 1997)

2. ความสมบูรณ์ของการดำเนินการทดลอง

จุดที่อาจจะส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของผลการทดลองนั้น พึงพิจารณาอยู่ 2 ประเด็น ประเด็นแรกได้แก่สภาพภายในการทดลอง และประเด็นต่อมาก็ได้แก่กลุ่มตัวอย่าง และการสุ่ม

ก. สภาพภายในการทดลอง

ในการทดลองครั้งนี้มีความแตกต่างจากงานอื่นๆ ที่ศึกษาผลจากการเหนี่ยวนำต่อพฤติกรรมที่จัดขึ้นในอดีต ทั้งนี้เพราะงานในอดีตส่วนใหญ่เน้นกระทำกับกลุ่มตัวอย่างเป็นรายบุคคล และมีส่วนของการจัดการเหนี่ยวนำที่ชัดเจน จึงเป็นไปได้ที่การทดลองเหล่านั้นมีผลจากตัวแปรแทรกซ้อนอื่นๆ น้อยกว่า เช่น การปรากฏอยู่ของผู้ร่วมการทดลองคนอื่นๆ เป็นอาทิ

แต่เนื่องจากวิธีการสุ่มที่ผู้วิจัยใช้แบ่งผู้ร่วมการทดลองสู่เงื่อนไขต่างๆ ซึ่งทำให้การทดลองแต่ละครั้งนั้นมีผู้ที่อยู่ในเงื่อนไขต่างๆ ในจำนวนพอๆ กัน จึงถือได้ว่า ผลกระทบแทรกซ้อนใดๆ ที่เกิดขึ้นกับตัวอย่าง (อาทิ ความเต็มใจในการเข้าร่วมการทดลอง ฯลฯ) ย่อมจะส่งผลในปริมาณที่เท่าเทียมกันในแต่ละเงื่อนไข ดังนั้นหากตัวแปรแทรกซ้อนดังกล่าวส่งผลกระทบต่อผลการทดลอง ผลกระทบแทรกซ้อนเหล่านั้นน่าจะเกิดในรูปของความแปรปรวนภายในที่สูง แต่ไม่น่าจะใช้สาเหตุที่ทำให้ความแปรปรวนระหว่างกลุ่ม หรือความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยจากการทำแบบทดสอบความรู้ทั่วไประหว่างเงื่อนไขต่างๆ ต่ำ

ข. กลุ่มตัวอย่าง และการสุ่ม

ข้อจำกัดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ได้แก่ การที่กลุ่มตัวอย่างนั้นได้มาจากการขออนุเคราะห์จากสถาบันการศึกษา ซึ่งไม่สามารถที่จะควบคุมแรงจูงใจที่จะให้ความร่วมมือได้ ซึ่งแตกต่างจากการวิจัยในต่างประเทศที่ใช้ผู้ร่วมการทดลองที่ได้จากความสมัครใจ และได้ค่าจ้าง หรือได้จากนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียน และถือว่าการเข้าร่วมการทดลองเป็นกิจกรรมที่ต้องทำในวิชาเรียน

แต่อย่างไรก็ตาม การสุ่มที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ถือว่าเป็นกลไกที่ป้องกันปัญหาอันอาจเกิดขึ้น จากตัวแปรของความร่วมมือเหล่านี้ได้เป็นอย่างดี เช่นเดียวกับที่ได้ อธิบายไว้ในประเด็นของสภาพการทดลอง กล่าวคือ หากความสมัครใจเข้าร่วมการทดลองของ กลุ่มตัวอย่าง นั้นเป็นตัวแปรแทรกซ้อนแล้ว ผลจากการสุ่มที่จัดทำขึ้นก็จะแบ่งผู้ที่มีความสมัครใจ ในระดับต่างๆ ไปสู่เงื่อนไขต่างๆ โดยเท่าเทียมกัน ดังนั้นหากตัวแปรแทรกซ้อนมีผลกระทบต่อผล การวิจัย ผลกระทบดังกล่าวก็ย่อมจะเกิดในรูปของความแปรปรวนภายในกลุ่มที่มีสูง มากกว่าที่จะ ส่งผลในรูปความแปรปรวนระหว่างกลุ่มที่มีต่ำ

จากการพิจารณาในประเด็นของความสมบูรณ์ในการดำเนินการทดลองเห็นได้ว่า ดัชนีที่สำคัญที่สุดที่ใช้วัดความน่าเชื่อถือของการดำเนินการทดลองนั้นได้แก่การสุ่ม เนื่องจากจะ เป็นกระบวนการที่กระจายความเป็นไปได้ที่จะเกิดความผิดพลาดต่างๆ ให้เข้าสู่เงื่อนไขต่างๆ อย่าง ทั่วถึงกัน ซึ่งจากวิธีการที่ผู้วิจัยใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เชื่อว่ามีความสมบูรณ์อยู่ในระดับที่น่าพอใจ ดังนั้นจึงแน่ใจได้ว่าผลการทดลองที่เกิดขึ้นครั้งนี้ ย่อมมีสาเหตุมาจากตัวแปรอิสระ มากกว่าจะ เกิดจากตัวแปรแทรกซ้อน หรือสรุปอีกนัยหนึ่งตามความเห็นของผู้วิจัยก็คือ ถ้าสมมุติให้การสุ่มมี ประสิทธิภาพ และพบว่าตัวแปรตามมีทิศทางตามสมมุติฐานการวิจัย แต่ไม่พบนัยสำคัญทางสถิติ แล้ว สิ่งนี้ย่อมเกิดจากระดับของตัวแปรอิสระ หรือจากการเกิดตัวแปรแทรกซ้อน แต่ถ้าทิศทางของ ตัวแปรตามไม่เป็นไปตามสมมุติฐานการวิจัยแล้ว สิ่งนี้ย่อมเกิดจากความถูกต้องของตัวแปรอิสระ ตามสมมุติฐาน หรือจากการสร้างสมมุติฐานการวิจัย

ผลจากการเหนี่ยวนำอาจเกิดขึ้น แต่ไม่สามารถวัดได้

ข้อสังเกตนี้เกี่ยวเนื่องจากการทำงานของวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์ความ แปรปรวนทางเดียว ซึ่งมีแนวคิดพื้นฐานก็คือ การยอมรับหรือปฏิเสธสมมุติฐานโดยพิจารณาจาก สัดส่วนระหว่างความแปรปรวนที่อยู่ภายในกลุ่ม กับความแปรปรวนระหว่างกลุ่ม หากพบว่าความ แปรปรวนระหว่างกลุ่มมีน้อยกว่าความแปรปรวนที่เกิดภายในกลุ่ม ก็จะเป็นเหตุให้ยอมรับสมมุติ ฐานที่ว่าแต่ละกลุ่มไม่แตกต่างกัน คือยอมรับ H_0 และด้วยหลักเดียวกันหากความแปรปรวน ระหว่างกลุ่มนั้นมีสูงกว่าความแปรปรวนที่อยู่ภายในกลุ่มในระดับหนึ่งก็จะปฏิเสธ H_0 และยอมรับ ว่ามีความแตกต่าง (ยอมรับ H_1)

ดังนั้นจากหลักการทำงานข้างต้นหากมีการวิจัย 2 งาน ที่ใช้เงื่อนไขเหมือนกัน และสร้างขนาดของผลกระทบให้กับตัวอย่างแต่ละคนในแต่ละงานได้ตัดเทียมกัน แต่การวิจัย ก. ใช้กลุ่มตัวอย่างที่มีความแปรปรวนภายในน้อยกว่าการวิจัย ข. ก็สมารถทำนายได้ว่า โอกาสที่การวิจัย ก. จะพบนัยสำคัญของความแตกต่างระหว่างเงื่อนไขการทดลอง ก็ย่อมจะมีสูงกว่าการวิจัย ข.

ดังข้างต้น จึงเป็นไปได้ที่จะมีผู้ตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับ เหตุที่การวิจัยนี้ไม่พบนัยสำคัญของความแตกต่างระหว่างเงื่อนไขการทดลอง นั้นอาจสืบเนื่องมาจากการใช้กลุ่มตัวอย่างที่มีความแปรปรวนโดยธรรมชาติอยู่สูง เพื่อตอบข้อสงสัยเรื่องนี้จึงนำไปสู่การพิจารณาค่าเฉลี่ย จากคะแนนจากการทำแบบทดสอบความรู้ทั่วไป ซึ่งเห็นได้ความแตกต่างของคะแนนที่เกิดขึ้นระหว่างเงื่อนไขต่างๆ นั้นอยู่ในราวหนึ่งถึงสองคะแนนเท่านั้น ซึ่งนับว่าน้อยมากเมื่อเทียบกับการวิจัยในอดีต ดังนั้น แม้ข้อสงสัยที่ว่าด้วยการใช้กลุ่มตัวอย่างที่มีความแปรปรวนสูงโดยธรรมชาติ จะสามารถเป็นไปได้โดยหลักการ แต่ไม่สอดคล้องกับการวิจัยนี้ เพราะข้อสงสัยดังกล่าวจะอ้างได้อย่างมีน้ำหนักก็ต่อเมื่อพบว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนจากแบบทดสอบระหว่างเงื่อนไขต่างๆ นั้นมีมากในระดับหนึ่ง แต่ไม่พบนัยสำคัญจากการทดสอบความแปรปรวน

สาเหตุอีกประการหนึ่งที่อาจจะทำให้การวิจัยนั้นไม่พบความแตกต่างระหว่างเงื่อนไขนั้นคือ ความละเอียดของคะแนนที่ใช้วัด ทั้งนี้โดยเปรียบกับการศึกษาในอดีต ซึ่งศึกษาเปรียบเทียบอัตราความเร็วในการเดินตามระยะที่กำหนด และความเร็วในการตอบสนองต่อคีย์ (Bargh และคณะ, 1996, Dijksterhuis และคณะ, 1998) โดยการศึกษาดังกล่าว นั้นเปรียบเทียบความแตกต่างในหน่วยวินาที และ 1 ในพันส่วนของวินาที (millisecond) ตามลำดับ ซึ่งในความแตกต่างระดับดังกล่าว ไม่สามารถที่จะตรวจวัดได้ด้วยการสังเกตปกติ หากแต่ใช้เครื่องมือที่มีความสามารถในการตรวจจับความแตกต่างเพียงเล็กน้อยมาใช้ตรวจวัดความแตกต่างดังกล่าว ในลักษณะเดียวกัน มีความเป็นไปได้ที่ความแตกต่างในความสามารถในการทำแบบทดสอบ-ความรู้ทั่วไปของผู้ร่วมการทดลองในเงื่อนไขต่างๆ ของการวิจัยขึ้นปัจจุบันนี้ อาจเกิดความแตกต่างขึ้นแต่เพียงเล็กน้อย และเนื่องจากความสามารถของเครื่องมือที่ใช้วัดความแตกต่างดังกล่าว นั้นมีความละเอียดอยู่ในระดับ 1 หน่วยคะแนน หรืออีกนัยหนึ่งก็คือเครื่องมือที่ใช้ในการวัดความแตกต่างระหว่างเงื่อนไขในครั้งนี้มีหน่วยที่เล็กที่สุดคือ 1 หน่วยคะแนน ดังนั้นความแตกต่างใดๆ ที่เกิดขึ้นในระดับต่ำกว่าหน่วยดังกล่าว จึงไม่อาจจะตรวจพบได้

ทั้งนี้ มีข้อสังเกตในประเด็นการเรียงลำดับของคะแนนเฉลี่ย ของเงื่อนไข 3 เงื่อนไข คือ เหนื่อยหน่ายให้ใจ กลุ่มควบคุม และเหนื่อยหน่ายให้ฉลาด นั้นเรียงลำดับจากน้อย ไปมาก ตามคำ ทำนายเชิงทฤษฎี ซึ่งอาจจะเป็นไปได้ว่าเงื่อนไขที่จัดให้กับผู้ร่วมการทดลองนี้ สร้างความแตกต่าง ให้เกิดขึ้นได้จริง แต่ความแตกต่างดังกล่าวอาจจะอยู่ในระดับที่ต่ำกว่า 1 หน่วยคะแนน

สิ่งที่นำเสนอข้างต้นนั้นเป็นเพียงข้อสังเกต ซึ่งผู้วิจัยพิจารณาแล้วเห็นว่า การกล่าวถึงนี้อาจจะก่อให้เกิดประโยชน์ใดๆ ต่อผู้ที่สนใจจะศึกษา หรือตีความผลการวิจัยนี้ในอนาคต อาทิเช่น ผู้วิจัยที่จะจัดการทดลองขึ้นในอนาคต อาจจะสามารถออกแบบงานวิจัย ที่ใช้วิธีวัดความแตกต่าง ของระดับความฉลาด หรือสิ่งที่เกิดขึ้นกับผู้ร่วมการทดลอง ในระดับที่ต่ำกว่า 1 หน่วยคะแนนได้ ก็เป็นไปได้ที่งานดังกล่าวจะพบนัยสำคัญของความแตกต่างได้ เป็นต้น

แต่อย่างไรก็ดี การที่จะทำความเข้าใจต่อผลการวิจัยครั้งนี้ให้เกิดประโยชน์ และองค์ความรู้ นั้น น่าจะวางอยู่บนหลักเหตุผล และอิงจาก ผลการวิจัยอื่นๆ ประกอบ ซึ่งนำมาสู่แนวทางในการ อภิปรายอื่นๆ ในลำดับต่อไป

ตัวเหนียวนำทฤษฎีปฏิบัติไม่สามารถสร้างผลจากการเหนียวนำได้

แม้ผลการวิจัยจะชี้ว่าการเหนียวนำที่ใช้ในการทดลองนั้น ไม่สามารถที่จะสร้างผลจากการเหนียวนำให้ปรากฏขึ้นได้ แต่การที่จะสรุปรวมไปถึงตัวเหนียวนำทฤษฎีปฏิบัติอื่น เช่น ปีน ภาพชาย- ผิดคำ ฯลฯ ว่าไม่สามารถสร้างผลจากการเหนียวนำได้เช่นกัน นั้นขัดกับข้อมูลที่ปรากฏอยู่ใน งานวิจัยในอดีต ดังนั้นจึงควรที่จะสรุปเพียงว่า “ตัวเหนียวนำทฤษฎีปฏิบัติในการวิจัยครั้งนี้ ไม่สามารถจะ สร้างผลจากการเหนียวนำได้” จากข้อสรุปทำให้ต้องพิจารณาถึงความแตกต่างระหว่าง ตัวเหนียวนำทฤษฎีปฏิบัติอื่น กับตัวเหนียวนำที่สร้างขึ้นในงานวิจัยครั้งนี้

ย้อนพิจารณาถึงที่มาของมโนทัศน์ “ตัวเหนียวนำทฤษฎีปฏิบัติ” ซึ่งสร้างขึ้นในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยอุปนัยขึ้นจากเหตุผลที่ว่า ถ้าบุคคลใดไม่รู้จักปีน ไม่เคยเห็นชายผิดคำ บุคคลเหล่านั้นก็ไม่เพียง ที่จะได้รับผลจากการเหนียวนำใดๆ ภายหลังจากการเหนียวนำด้วยปีน หรือด้วยภาพของชาย- ผิดคำ และถึงแม้ว่าบุคคลนั้นจะรู้จักปีน และเคยเห็นชายผิดคำ แต่ไม่เคยเห็นความก้าวร้าวอันเกิดขึ้น จากสองสิ่งดังกล่าว ก็ไม่มีเหตุผลใดๆ ที่จะคาดหวังว่า บุคคลนั้นจะมีโอกาสเกิดพฤติกรรม

ก้าวร้าวเพิ่มขึ้น ภายหลังจากถูกเหนี่ยวนำด้วยสิ่งดังกล่าว จากเหตุผลเดียวกันนี้เมื่อนำไปพิจารณา พฤติกรรมอื่น ในการศึกษาอื่นก็เช่นเดียวกัน เช่น พฤติกรรมการเดินที่ช้าลง ภายหลังจากเล่นเกม เรียงคำศัพท์ ที่มีศัพท์ที่สื่อถึงภาพภายในใจของคนชรา กล่าวคือ หากสมมุติให้บุคคลหนึ่งซึ่งตลอด ชีวิตเคยเห็นแต่คนชราที่มีความกระฉับกระเฉง ก็เป็นไปได้ที่บุคคลดังกล่าวจะเกิดพฤติกรรมการ เดินที่ช้าลง

ดังนั้นการวิจัยนี้จึงสร้างการเชื่อมโยงดังกล่าวขึ้น โดยเชื่อมโยงระหว่างรูปอิสระ เข้ากับ มโนทัศน์ของความฉลาด หรือความโง่เขลา แต่ผลการวิจัยพบว่ารูปอิสระดังกล่าวไม่สามารถส่งผล ในการเหนี่ยวนำ ซึ่งมีสาเหตุที่อาจจะเป็นไปได้ดังนี้

ก. เป็นไปได้หรือไม่ที่สิ่งซึ่งสามารถส่งผลจากการเหนี่ยวนำได้ ต้องเชื่อมโยงกับพฤติกรรม

มีความเป็นไปได้ที่สาเหตุที่ทำให้สิ่งใดๆ สามารถสร้างผลจากการเหนี่ยวนำได้นั้น เกิดจากการที่สิ่งนั้นๆ เชื่อมโยงกับพฤติกรรม ซึ่งเฉพาะเจาะจงกว่าการเชื่อมโยงกับมโนทัศน์ กล่าวคือ ภาพคนผิวดำสามารถกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมได้ เพราะสื่อถึงคนผิวดำ และคนผิวดำ เชื่อมโยงกับพฤติกรรมก้าวร้าว ไม่ใช่แค่ “ความก้าวร้าว” คำที่บ่งบอกถึงภาพภายในใจต่อคนชรา สื่อถึงคนชราซึ่งเชื่อมโยงกับพฤติกรรมเชื่องช้า ไม่ใช่ “ความเชื่องช้า” และคำที่บ่งบอกถึงภาพภายในใจต่อศาสตราจารย์ ก็สื่อถึงศาสตราจารย์ ซึ่งเชื่อมโยงกับพฤติกรรมฉลาด

ดังนั้นอาจจะมีผู้ตั้งข้อสังเกตว่า การที่รูปอิสระจะส่งผลต่อพฤติกรรมไม่ได้ นั่น ด้วยเหตุที่ว่า รูปดังกล่าวเชื่อมโยกับมโนทัศน์ของ “ความฉลาด” หรือ “ความโง่เขลา” แต่ไม่ได้ เชื่อมโยงโดยตรงกับ พฤติกรรมฉลาด หรือโง่เขลา

แม้ข้อสังเกตข้างต้นจะมีน้ำหนัก แต่อย่างไรก็ตาม เป็นไปได้ยากที่จะเชื่อว่า บุคคลผู้คิดถึง “ความก้าวร้าว” “ความฉลาด” “ความโง่เขลา” นั้น จะไม่คิดถึงพฤติกรรมนั้นๆ ทั้งนี้ เนื่องจากคำเหล่านี้อ้างถึงพฤติกรรมที่มีความเฉพาะเจาะจง ดังนั้นจึงอนุมานได้ว่า การที่รูปอิสระ ซึ่งเกิดการเชื่อมโยกับมโนทัศน์แล้ว ย่อมจะต้องเกิดการเชื่อมโยกับพฤติกรรมดังกล่าวด้วย ดังนั้น ข้อสังเกตที่ว่า รูปอิสระในการทดลองนี้ เชื่อมโยกับมโนทัศน์แต่ไม่ได้เชื่อมโยกับพฤติกรรม และ

เป็นเหตุให้ไม่สามารถจะกระตุ้นพฤติกรรมออกมาได้นั้น จึงไม่น่าจะเป็นคำอธิบายที่สมเหตุสมผล ดังนั้นจึงอาจจะมีคำอธิบายอื่นๆ ที่สามารถดีกว่าคำอธิบายข้างต้น

ข. เป็นไปได้หรือไม่ที่ผลการเหนี่ยวนำเกิดขึ้นจากการรับรู้ทางสังคมเท่านั้น

เนื่องจากการศึกษาเรื่องผลจากการเหนี่ยวนำที่อยู่ในรูปพฤติกรรมนั้น มีจุดมุ่งหมายเพื่อจะอธิบายที่มาของพฤติกรรมทางสังคมของบุคคล โดยชี้ว่า มีพฤติกรรมทางสังคมหลายชนิด ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นอัตโนมัติ ดังนั้นการทดลองส่วนใหญ่จึงนำการรับรู้ทางสังคม หรือการรับรู้บุคคลอื่น เช่น ภาพภายในใจ และการรับรู้ภาพของชายผิวดำ มาใช้ในการศึกษา แต่กระนั้นก็ได้หมายความว่ากระบวนการนี้จะเกิดขึ้นจากการรับรู้ทางสังคมเท่านั้น เพราะมีการทดลองส่วนหนึ่งที่สร้างขึ้นโดยใช้การเล่นเก็มเรียงคำศัพท์ ซึ่งเป็นศัพท์ที่สื่อถึงพฤติกรรมโดยตรง หรือใช้วิธีการเขียนคำพ้องความหมาย และพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับลักษณะการที่ต้องการศึกษาลงในกระดาษ หรือการจัดให้มีอาวุธปรากฏอยู่ในเงื่อนไขการทดลอง ซึ่งจะเห็นว่าไม่ได้มีการรับรู้บุคคลอื่นเข้ามาเกี่ยวข้อง ดังนั้นธรรมชาติของปรากฏการณ์การเกิดผลจากการเหนี่ยวนำ จะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานที่กว้างกว่าการรับรู้ทางสังคม

ดังนั้นจะเห็นว่า การเกิดผลจากการเหนี่ยวนำซึ่งเป็นผลพวงจากการรับรู้ทางสังคมนั้น เป็นเพียงรูปแบบหนึ่งเท่านั้น จึงทำให้ความเป็นไปได้ที่จะอธิบายผลการวิจัยด้วยเหตุผลข้อนี้อ่อนน้ำหนักลงไป

ค. เป็นไปได้หรือไม่ที่ผลจากการเหนี่ยวนำ ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ในสภาพแวดล้อมจริง

ผลจากการเหนี่ยวนำอาจจะเกิดขึ้นได้ยากในสภาพแวดล้อมจริง ทั้งนี้เพราะการทดลองครั้งนี้มีสภาพเหมือนการอยู่ในห้องสอบ โดยใช้ห้องเรียนจริง และมีผู้ร่วมการทดลองหลายคน ภายในห้อง ซึ่งแตกต่างอย่างยิ่งกับการทดลองที่จัดทำขึ้นกับผู้ร่วมการทดลองเป็นรายบุคคล ดังนั้นจึงเป็นไปได้ว่าผลจากการเหนี่ยวนำ อาจจะเกิดขึ้นได้น้อย หรือไม่สามารถเกิดขึ้นได้เลยในสภาพดังกล่าว

แต่อย่างไรก็ดี การสรุปในที่นี้แตกต่างจากการสรุปที่ได้กล่าวไว้ในหัวข้อ “ความเป็นไปได้ที่ผลการวิจัยครั้งนี้ไม่น่าเชื่อถือ” กล่าวคือ หากสรุปว่างานวิจัยนี้น่าเชื่อถือ โดยไม่พบผลจากการเหนี่ยวนำใดๆ แล้ว การสรุปว่าเกิดจากสภาพการทดลองนั้นคล้ายกับสภาพจริง ซึ่งต่างไปจากสภาพในการทดลองอื่นๆ นั้น จะชี้ว่าภายในสภาพแวดล้อมจริงจะต้องมีตัวแปร หรือกลุ่มของตัวแปรที่ไม่ได้อยู่ในทฤษฎี ซึ่งอาจจะทำหน้าที่ (1) เหนี่ยวรั้งการเกิดผลจากการเหนี่ยวนำ ซึ่งการเหนี่ยวรั้งนั้นจะต้องเกิดขึ้นทั้งสองทาง คือ เหนี่ยวรั้งมิให้กลุ่มเหนี่ยวนำให้ฉลาด เกิดพฤติกรรมฉลาด และเหนี่ยวรั้งมิให้กลุ่มเหนี่ยวนำให้โง่ เกิดพฤติกรรมโง่ หรือ (2) สนับสนุนการเกิดผลจากการเหนี่ยวนำ และไม่ปรากฏอยู่ในการศึกษานี้ จึงทำให้ไม่เกิดผลใดๆ ขึ้น และยอมชี้ถึงความเป็นไปได้ที่ทฤษฎีนี้ยังไม่สมบูรณ์

ผลจากการเหนี่ยวนำเกิดขึ้นในลักษณะที่ซับซ้อน

ด้วยเหตุที่ว่างงานวิจัยชิ้นปัจจุบัน นั้นสร้างขึ้นบนคำอธิบายที่ว่าพฤติกรรมที่เกิดขึ้นภายหลังจากการได้รับการเหนี่ยวนำ เป็นผลพวงมาจากภาวะสันนิษฐานใดๆ ของบุคคลที่ได้รับการกระตุ้นจากการรับรู้ แต่จากการทดลองพบว่า สัญลักษณ์ที่ได้เชื่อมโยงกับความฉลาด และความโง่เขลา นั้นไม่สามารถจะสร้างผลจากการเหนี่ยวนำได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำงานวิจัยที่เป็นพื้นฐานของงานวิจัยชิ้นปัจจุบัน มาพิจารณาร่วมกัน เพื่อหาเหตุผลอันเหมาะสม ที่สามารถจะอธิบายผลของการวิจัยชิ้นปัจจุบัน และงานวิจัยในอดีตได้อย่างสอดคล้อง กลมกลืน และสร้างความเข้าใจต่อข้อมูลอันเป็นเหตุและผลในทุกๆ งาน

เพื่อความเข้าใจที่ตรงกันต่อการประมวลผลสรุปจากการทดลองในอดีตทุกชิ้น รวมทั้งอธิบายผลการวิจัยชิ้นปัจจุบัน ผู้วิจัยได้วางข้อสมมุติ (assumption) สำหรับการอธิบายดังนี้

1. การเสนอข้อมูลของผลการทดลอง ของการวิจัยทุกครั้งซึ่งแสดงอยู่ในส่วนของงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งผลของงานวิจัยชิ้นปัจจุบันนี้ รายงานผลอย่างถูกต้องตามความเป็นจริง ไม่มีงานวิจัยใดรายงานผลอันเป็นเท็จ
2. ผลการทดลองทุกงานที่แสดงไว้ในส่วนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งของงานวิจัยชิ้นปัจจุบัน มีคุณค่าเท่าเทียมกัน

3. ผลเชิงพฤติกรรมที่ตรวจวัดได้ในแต่ละงาน เช่นเดินช้า ชัดการสนทนา หรือไม่ชัดการสนทนา ทำคะแนนแบบทดสอบได้สูง หรือต่ำ มีโครงสร้างพื้นฐานของการเกิดไม่แตกต่างกัน

เมื่อพิจารณางานวิจัยในอดีตพบว่าภายในเงื่อนไขการทดลอง นั้นมีวัตถุ (object) ที่ผู้ทดลองใช้กระบวนการต่างๆ เพื่อที่จะให้วัตถุดังกล่าวเข้าไปสู่การรับรู้ของบุคคล ไม่ว่าจะโดยรู้ตัวหรือผ่านทางรับรู้ที่ต่ำกว่าระดับผัสสะก็ตาม แล้วจึงวัดผลเชิงพฤติกรรมที่เกิดขึ้น จากคำสรุปนี้จึงสามารถสร้างตัวแบบพื้นฐาน ของปรากฏการณ์การเกิดผลจากการเหนี่ยวนำในเบื้องต้นได้ดังนี้ (ภาพที่ 4-1)

ภาพที่ 4-1 แสดงองค์ประกอบพื้นฐานการเกิดผลกระทบจากการเหนี่ยวนำ

จากภาพที่ 4-1 จะเห็นว่าองค์ประกอบสำคัญเบื้องต้นอยู่ 3 องค์ประกอบ คือ วัตถุ บุคคล และพฤติกรรม และจากการวิจัยในอดีต พบว่า ส่วนใหญ่ วัตถุ และพฤติกรรมที่เกิดขึ้น นั้นมีความเกี่ยวข้องกัน กล่าวคือ หากวัตถุที่เข้าสู่การรับรู้มีความเชื่อมโยงกับลักษณะเชิงนามธรรมใด พฤติกรรมที่เกิดขึ้นภายหลังจากที่บุคคลรับรู้วัตถุนั้น ก็จะมีทิศทางไปตามลักษณะนั้นด้วย เช่น ก้าวร้าว เดินช้า ทำคะแนนแบบทดสอบได้มาก หรือน้อย แต่กระนั้นก็มีการทดลองบางงาน ที่แสดงให้เห็นว่า เหตุ และผลดังกล่าวไม่ได้เกิดขึ้นเสมอไป โดยในกรณีที่วัตถุนั้นเป็นตัวอย่าง บุคคล ซึ่งเชื่อมโยงกับลักษณะเชิงนามธรรมใดๆ อย่างสุดขีด เช่นก้าวร้าว (Herr, 1986) ฉลาด หรือเคลื่อนไหวช้า (Dijksterhuis และคณะ, 1998) กลับทำให้พฤติกรรมของบุคคลที่เกิดขึ้นมีทิศทางตรงกันข้ามกับทิศทางที่เหนี่ยวนำ

Herr (1986) อธิบายว่าผู้เข้าร่วมการวิจัยเกิดการเปรียบเทียบความแตกต่าง ระหว่างสิ่งที่ตนรับรู้ กับคู่ปฏิสัมพันธ์ แล้วตัดสินใจว่าผู้ปฏิสัมพันธ์มีความแตกต่าง จากนั้นจึงทำพฤติกรรมตามการตัดสินใจนั้น (เช่น ตัดสินใจว่าคู่ปฏิสัมพันธ์มีความเป็นมิตร เนื่องจากไปเปรียบเทียบกับตัวอย่าง

ที่มีความเป็นปรปักษ์สูงสุดชั่ว จากนั้นจึงแสดงพฤติกรรมที่เป็นมิตรแก่คู่ปฏิสัมพันธ์) ในขณะที่ Dijksterhuis และคณะ (1998) อธิบายว่า การเปรียบเทียบนั้นเกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ และความแตกต่างนั้นได้กระตุ้นภาวะสันนิษฐานที่ตรงข้ามภายในผู้เข้าร่วมทดลอง และจึงเป็นที่มาของ พฤติกรรมที่ตรงข้ามกับทิศทางที่เหนี่ยวนำ กล่าวคือ ในกลุ่มที่ได้รับการเหนี่ยวนำโดย Einstein นั้น เกิดการเปรียบเทียบตัวเองกับ Einstein อย่างอัตโนมัติ แล้วทำให้ภาวะสันนิษฐานของความไม่ ได้รับการกระตุ้น และเป็นที่มาของการได้คะแนนแบบทดสอบที่ต่ำ จึงชี้ให้เห็นว่าการเกิดพฤติกรรม ที่ตรงกันข้ามกับทิศทางของการเหนี่ยวนำนั้น ไม่ต้องอาศัยองค์ประกอบของการประเมินเป้าหมาย เข้ามาเกี่ยวข้อง

จากนั้นจึงพิสูจน์คำอธิบายดังกล่าว Dijksterhuis และคณะ (1998) จึงจัดการทดลอง ซึ่ง เหนี่ยวนำผู้ร่วมการทดลองด้วย ศาสตราจารย์ หรือ Einstein จากนั้นจึงให้ตัดสินคำที่ปรากฏอยู่บน จอคอมพิวเตอร์ว่าเป็นศัพท์ที่มีความหมาย หรือไม่มีความหมาย โดยก่อนการตัดสินคำใดๆ จะ ปรากฏคำเหนี่ยวนำเป็นเวลา 15 มิลลิวินาที ซึ่งคำเหนี่ยวนำในส่วนนี้จะแบ่งเป็นคำควบคุม คือ the and a หรือคำที่เกี่ยวกับมโนทัศน์แห่งตน (self-concept) คือ I me mine และพบผลดัง ตาราง 4-1

ตาราง 4-1

แสดงเวลา (มิลลิวินาที) ในการตอบสนองต่อคำศัพท์ ในการทดลองที่ 3 ของ Dijksterhuis และคณะ (1998)

เงื่อนไข	ชนิดของคำเหนี่ยวนำ	ค่าเป้าหมาย		
		เกี่ยวกับความฉลาด	เป็นกลาง	เกี่ยวกับความใจ
ศาสตราจารย์	มโนทัศน์แห่งตน	464	494	490
	ควบคุม	467	490	491
Einstein	มโนทัศน์แห่งตน	452	485	459
	ควบคุม	454	488	491

หมายเหตุ: เลขที่ขีดเส้นใต้คือ ค่า ที่ผู้วิจัยในครั้งนั้นใช้ในการอภิปรายผล

จากผลการทดลองดังกล่าว ผู้วิจัยในครั้งนั้นได้นำเสนอค่าสถิติ F ซึ่งเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ของเวลาเฉพาะเงื่อนไข Einstein-มโนทัศน์แห่งตน-ค่าเป้าหมายใจ ($M = 459$) กับศาสตราจารย์- มโนทัศน์แห่งตน-ค่าเป้าหมายใจ ($M = 490$) $F(1, 54) = 12.24, p < .002$ และกับ Einstein-

มโนทัศน์แห่งตน-คำเป้าหมายเป็นกลาง ($M = 459$ เปรียบกับ 485 , $F(1, 54) = 6.38$, $p < .02$) และกับ Einstein-ควบคุม-คำเป้าหมายเิง ($M = 459$ เปรียบกับ 491 , $F(1, 54) = 10.80$, $p < .004$) เท่านั้น ซึ่งมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ จากข้อมูลนี้ ทำให้ผู้วิจัยในครั้งนั้นสรุปว่า กลุ่มที่ได้รับการเหนี่ยวนำโดย Einstein เกิดการเปรียบเทียบตัวเองกับ Einstein อย่างเป็นอัตโนมัติ และเป็นผลให้ผู้ร่วมการทดลองกลุ่มนี้คิดว่าตัวเองเิง จึงมีความเร็วในการเข้าถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความเิง เมื่อคำเหนี่ยวนำนั้นสื่อถึงมโนทัศน์แห่งตน ได้ดีกว่ากลุ่มอื่นๆ และชี้ว่ากระบวนการนี้เป็นที่มาของคะแนนการทดสอบที่น้อยลงของเงื่อนไขที่ได้รับการเหนี่ยวนำด้วย Einstein

แต่เมื่อพิจารณาถึงเงื่อนไข Einstein-มโนทัศน์แห่งตน-คำเป้าหมายฉลาด จะพบว่า การเข้าถึงข้อมูลในเงื่อนไขนี้ ก็มีความรวดเร็วทัดเทียมกับเงื่อนไข Einstein-มโนทัศน์แห่งตน-คำเป้าหมายเิง ซึ่งแม้ผู้วิจัยในครั้งนั้นจะไม่ได้รายงานค่าทางสถิติไว้ แต่เมื่อพิจารณาข้อมูลแล้ว ย่อมแน่ใจได้ว่ามีความแตกต่างจากเวลาของเงื่อนไขคำเป้าหมายเป็นกลางเช่นเดียวกัน ($M = 452$ เปรียบเทียบกับ 485) ซึ่งผู้วิจัยในครั้งนั้นอธิบายว่าการเกิดผลจากการเหนี่ยวนำตามทิศทางการเหนี่ยวนำ หรือการเกิดผลที่ตรงข้ามกับทิศทางการเหนี่ยวนำ ไม่จำเป็นจะต้องเกิดแยกจากกัน แต่สามารถจะกล่าวว่าเป็น กระบวนการที่ตรงข้ามกัน ซึ่งสามารถจะเกิดขึ้นอย่างเป็นเอกเทศในลักษณะคู่ขนาน และอธิบายในประเด็นการเกิดเป็น พฤติกรรมที่ทำให้คะแนนการทดสอบต่ำว่า กลุ่มศาสตราจารย์ กับกลุ่ม Einstein ต่างได้รับการกระตุ้นด้วยมโนทัศน์ของความฉลาด หากแต่กลุ่ม Einstein นั้นมีการสร้างการเชื่อมโยงกับ “ฉันเป็นคนเิง” ซึ่งมีอิทธิพลเหนือกว่าการกระตุ้นของภาวะสันนิษฐานความฉลาด จึงเป็นผลทำให้ได้คะแนนในการทำแบบทดสอบน้อยลง

ในมุมมองของผู้วิจัยนั้น มองว่าการสรุปผลและการอธิบายสาเหตุของการเกิดพฤติกรรมที่ตรงข้ามกับทิศทางการเหนี่ยวนำของการวิจัยข้างต้นนั้น ยังมีช่องว่างอยู่บางประการ ดังนี้

1. หากใช้เวลาการตอบสนอง ของเงื่อนไขที่มีคำเหนี่ยวนำเกี่ยวกับมโนทัศน์แห่งตน และตามด้วยคำเป้าหมายเิง เป็นดัชนีชี้วัดการเชื่อมโยงกับ “ฉันเป็นคนเิง” เงื่อนไขที่คำเหนี่ยวนำเกี่ยวกับมโนทัศน์แห่งตน และตามด้วยคำเป้าหมายฉลาด ก็ต้องเป็นดัชนีชี้วัดการเชื่อมโยงกับ “ฉันเป็นคนฉลาด” เช่นกัน ดังนั้นในขณะที่เงื่อนไข Einstein-มโนทัศน์แห่งตน-คำเป้าหมายฉลาด เกิดการเชื่อมโยงกับ “ฉันเป็นคนเิง” กลุ่มนี้ย่อมจะเกิดการเชื่อมโยงกับ “ฉันเป็นคนฉลาด” เช่นเดียวกัน

2. หากการที่ผู้ร่วมการทดลองเชื่อมโยงกับ “ฉันเป็นคนโง่” เป็นเหตุให้คะแนนการทำแบบทดสอบต่ำลง การเชื่อมโยงกับ “ฉันเป็นคนฉลาด” ก็จะต้องเป็นเหตุให้คะแนนการทำแบบทดสอบสูงขึ้นด้วย จึงทำให้คาดการณ์ได้ว่า หากคะแนนได้รับผลจากการเหนี่ยวนำ ตามนี้จริง กลุ่ม Einstein ก็พึงจะมีคะแนนเฉลี่ยที่อยู่ในระดับกลางๆ แต่มีความแปรปรวนภายในที่สูง (กล่าวคือบางส่วนจะทำคะแนนได้มาก บางส่วนจะทำคะแนนได้น้อย)

จากเหตุผลทั้ง 2 จึงชี้ว่า การสรุปของ Dijksterhuis และคณะ (1998) ยังไม่ได้ให้คำอธิบายที่ดีพอ สำหรับการเกิดพฤติกรรมในทิศทางที่ตรงข้ามกับการเหนี่ยวนำ

เมื่อย้อนกลับไปเปรียบเทียบกับกรวิจัยของ Herr (1986) หากเปลี่ยนจากลักษณะความก้าวร้าว มาเป็นความฉลาดของ Einstein ก็จะสามารถทำนายผลการทดลองได้ว่า ผู้เข้าร่วมทดลองที่ได้รับการเหนี่ยวนำด้วย Einstein ย่อมจะประเมินผู้อื่นว่ามีความโง่เขลาสูงกว่าปกติ หากการคาดการณ์ดังนี้เป็นจริง สิ่งนี้ย่อมแสดงให้เห็นว่าความไวในการเข้าถึงข้อมูล นั้นไม่ใช่ดัชนีชี้วัดทิศทางของการเกิดพฤติกรรม (เพราะภายหลังจากการเหนี่ยวนำด้วย Einstein บุคคลก็เกิดความไวในการเข้าถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดด้วย) ทั้งในลักษณะของพฤติกรรมที่แสดงออกภายนอก และการตัดสินใจบุคคล ดังนี้จึงเกิดคำถามขึ้นว่า เพราะเหตุใดในกรณีที่บุคคลถูกกระตุ้นในทั้งสองทิศทางที่ตรงข้ามกัน จึงเกิดการตอบสนองเฉพาะไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่าการหาเหตุผลมาอธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าว อาจจะทำให้พบสาเหตุที่การเหนี่ยวนำในงานวิจัยครั้งปัจจุบันไม่สามารถสร้างความแตกต่างระหว่างเงื่อนไขได้

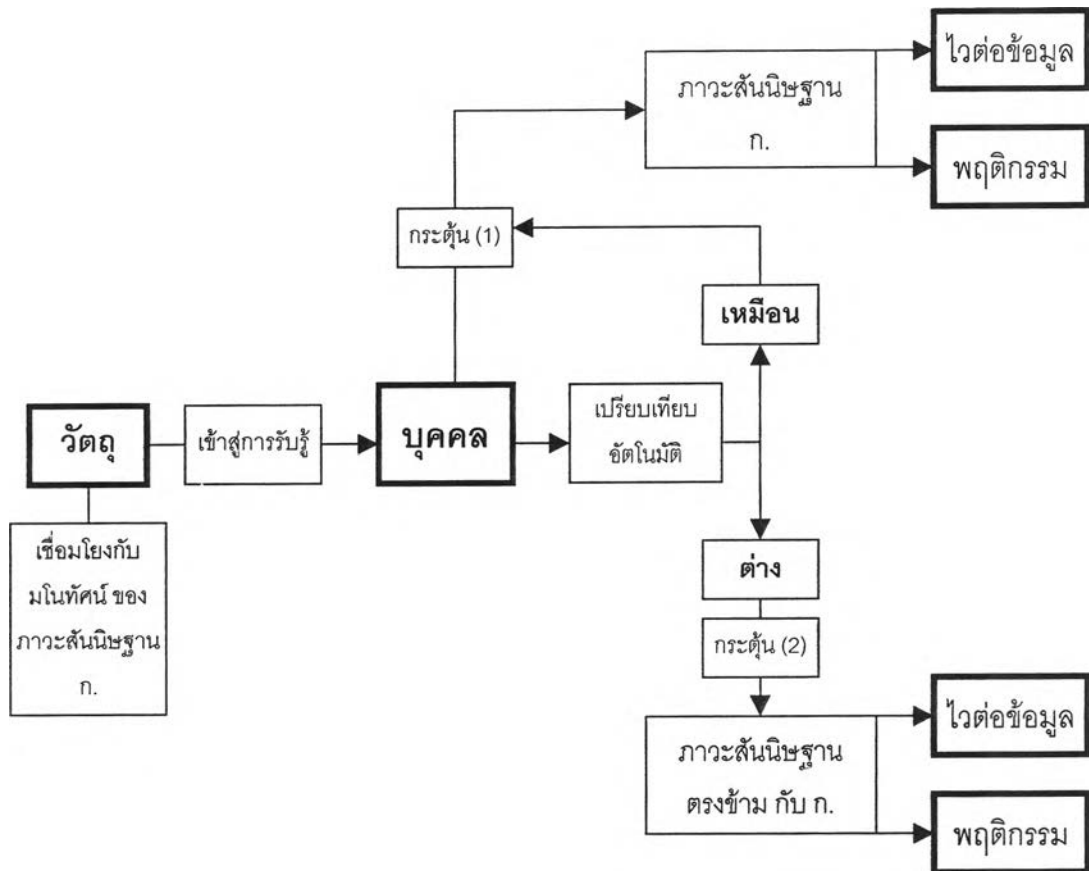
สำหรับความคิดที่ว่าความไวในการเข้าถึงข้อมูลไม่ใช่ดัชนีที่จะชี้วัดผลเชิงพฤติกรรมที่เกิดขึ้นตามมานั้น สอดคล้องกับผลการทดลองของ Mussweiler และ Förster (2000) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ทั้งเพศชายและเพศหญิง เมื่อได้รับการเหนี่ยวนำด้วยคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับเพศ ต่างสามารถตอบสนองต่อคำศัพท์ก้าวร้าวได้เร็วขึ้นพอๆ กัน แต่สำหรับพฤติกรรม และการประเมินบุคคลพบว่า เพศชายเท่านั้นที่เกิดพฤติกรรมก้าวร้าวต่อเป้าหมายเพศหญิงเพิ่มขึ้น ในขณะที่เพศหญิงเท่านั้นที่ประเมินบุคคลเป้าหมายเพศชายว่ามีความก้าวร้าวสูงขึ้น เมื่อเทียบกับกลุ่มควบคุม

จากช่องว่างของข้อสรุป และข้อมูลจากงานวิจัยที่ได้เสนอไปแล้ว ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า หากการกระตุ้นทั้งสองทิศทางนั้นเกิดขึ้นมาพร้อมๆ กัน แต่กลับมีทิศทางใดทิศทางหนึ่งเท่านั้น ที่ผู้ร่วมการทดลองต่างตอบสนองไปในแบบเดียวกัน ผู้วิจัยจึงสันนิษฐานว่าจะต้องเกิดจากปัจจัย หรือจากการเลือกในระดับใดระดับหนึ่งที่เกิดอย่างอัตโนมัติ โดยจะต้องมีเกณฑ์ใดๆ หรือกระบวนการใดๆ ที่รับผิดชอบการทำงานนี้

เพื่อหาภาวะสันนิษฐานตามการสันนิษฐานดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเริ่มพิจารณาที่ความแตกต่างระหว่างวัตถุที่มีอยู่ในงานวิจัยเหล่านั้น คือวัตถุที่ทำให้เกิดผลในทางตรงกันข้าม กับวัตถุที่ทำให้เกิดผลในทิศทางเดียวกันกับการเหนี่ยวนำ ซึ่งจะมีอยู่สามคู่ดังนี้ 1. ชื่อตัวละครที่เป็นปรปักษ์ หรือไม่ เป็นปรปักษ์อย่างสุดขีด กับชื่อตัวละครที่เป็นปรปักษ์ หรือไม่ เป็นปรปักษ์ปานกลาง 2. Einstein กับ ศาสตราจารย์ และ 3. เจ้าหญิง Juliana กับคนชรา

สิ่งที่เห็นได้ชัดคือ ความสุดขีดของลักษณะ ซึ่งสร้างคำถามต่อไปว่า สิ่งนี้ส่งผลต่อบุคคลอย่างไร คำตอบที่อยู่ในการวิจัยเดิมก็คือ เป็นเหตุให้เกิดการเปรียบเทียบอย่างเป็นอัตโนมัติ แล้วจึงเกิดการสรุปความเหมือน หรือการสรุปความแตกต่างขึ้น แต่ผลการทดลองต่อการการตอบสนอง คำศัพท์ที่เกี่ยวกับความเียง และความฉลาด ในเงื่อนไข Einstein ชี้ให้เห็นว่าสิ่งนี้เกิดขึ้นพร้อมๆ กันกับการได้รับผลจากการเหนี่ยวนำในทิศทางเดียวกับวัตถุที่เหนี่ยวนำ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสรุปว่าการได้รับผลจากการเหนี่ยวนำตามกรอบเดิม คือเป็นไปตามทิศทางเดียวกับการเหนี่ยวนำ นั้นยังคงอยู่ และในกรณีที่เหนี่ยวนำด้วยสิ่งที่สุดขีด กระบวนการเปรียบเทียบก็จะเกิดขึ้นอย่างเป็นอัตโนมัติ และอย่างคู่ขนาน ดังตัวแบบที่แสดงอยู่ในภาพที่ 4-2

ภาพที่ 4-2 ตัวแบบของการเกิดผลกระทบจากการเหนี่ยวนำ แบบคู่ขนาน

ดังภาพที่ 4-2 ตัวแบบนี้แสดงให้เห็นว่าเพียงการรับรู้ต่อวัตถุใดๆ ซึ่งมีการเชื่อมโยงกับมโนทัศน์เชิงพฤติกรรม ในเบื้องต้น การรับรู้ดังกล่าวก็จะส่งผลกระทบต่อภาวะสันนิษฐานนั้นๆ ที่อยู่ในตัวของบุคคลได้โดยตรง จากนั้นหากวัตถุที่เข้าสู่การรับรู้มีการเชื่อมโยงกับลักษณะดังกล่าวอย่างสุดขีด กระบวนการเปรียบเทียบที่เกิดขึ้นในลำดับต่อมา ก็จะสร้างการกระตุ้นมโนทัศน์ที่ตรงข้ามกับสิ่งที่รับรู้ขึ้นอีกทางหนึ่ง แต่กระนั้น ตัวแบบข้างต้นจะแสดงให้เห็นถึงการเกิดการกระตุ้นอย่างคู่ขนาน ซึ่งอธิบายผลการทดลองที่ 3 ของ Dijksterhuis และคณะ (1998) แต่ก็ยังไม่ได้ให้คำตอบแก่ปรากฏการณ์ที่บุคคลประเมินบุคคลอื่น หรือการเกิดพฤติกรรมที่ตรงข้ามกับสิ่งที่รับรู้ ซึ่งทั้งนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงในลำดับถัดไป ภายหลังจากที่ประเด็นข้อปัญหาของตัวแบบในภาพที่

ปัญหาของตัวแบบในภาพที่ 4-2 ได้แก่คำถามที่ว่า มีความจำเป็นหรือไม่ที่องค์ “วัตถุ” จะต้องเป็นบุคคล หรือภาพภายในใจต่อบุคคล หรือจะเป็นเพียงสิ่งใด ๆ ก็ได้ซึ่งมีการเชื่อมโยงกับพฤติกรรม และหากเป็นเพียงการเชื่อมโยงกับพฤติกรรม ในกรณีที่ไม่ใช่เกี่ยวข้องกับบุคคล กระบวนการเปรียบเทียบโดยอัตโนมัติซึ่งเป็นกระบวนการหนึ่งในการรับรู้ทางสังคมจะเกิดขึ้นหรือไม่ ทั้งนี้เพราะ หากชี้ได้ว่า “วัตถุ” จะต้องเป็นพฤติกรรมของบุคคล หรือสิ่งที่สื่อถึงบุคคลที่ทำให้พฤติกรรม งานวิจัยชิ้นปัจจุบันนี้ก็จะได้ข้อสรุปว่า การที่กระบวนการเหนี่ยวนำโดยรูปอิสระ ที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้นนั้น ไม่สามารถส่งผลจากการเหนี่ยวนำได้ เนื่องจากรูปอิสระดังกล่าวไม่ได้สื่อถึงบุคคล และจะต้องอธิบายการเหนี่ยวนำด้วยอาวุธว่า การที่อาวุธสามารถสร้างผลจากการเหนี่ยวนำได้ เนื่องจากอาวุธนั้นเชื่อมโยงกับบุคคลที่ใช้อาวุธ และบุคคลนั้นเชื่อมโยงกับพฤติกรรมก้าวร้าว ซึ่งแตกต่างจากรูปอิสระ กล่าวคือ “รูปอิสระนั้นเชื่อมโยงกับพฤติกรรม แต่พฤติกรรมเหล่านั้นไม่ได้ระบุผู้กระทำ”

อีกทางหนึ่งก็คือ หากชี้ได้ว่า “วัตถุ” ไม่จำเป็นจะต้องเป็นบุคคล เพียงแต่ต้องเชื่อมโยงกับพฤติกรรม การชี้แจงจะยังไม่สามารถให้ข้อสรุปความเป็นไปได้ที่ผลการทดลองครั้งนี้ไม่พบความแตกต่างใดๆ ได้ แต่กระบวนการที่จะทำให้ทราบว่า วัตถุ ต้องสื่อถึงบุคคล หรือไม่ นั้น ก็ได้แก่พิสูจน์โดยการทดลองเหนี่ยวนำผู้ร่วมการทดลองด้วยวัตถุซึ่งมีการแสดงพฤติกรรม อาทิ ความเร็ว เช่นรถไฟหัวกระสุน เครื่องบินเจ็ท เสื้อซีตาร์ท ความช้า เช่น หอยทาก ความฉลาด เช่น คอมพิวเตอร์ ตลอดจนตัวการ์ตูน ฯลฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพฤติกรรมของสัตว์ และตัวการ์ตูน ก็มีความเป็นไปได้อยู่ตามสมควร ที่การรับรู้พฤติกรรม จะนำมาซึ่งพฤติกรรมตามการรับรู้ แม้สิ่งที่รับรู้จะไม่ใช่การกระทำของมนุษย์ก็ตาม สำหรับในประเด็นของการเปรียบเทียบโดยอัตโนมัติ นั้น ยังไม่สามารถ คาดการณ์ได้ในลำดับนี้

ย้อนกลับมาที่การหาค่าอธิบายต่อกรณีที่ผู้เข้าร่วมทดลอง แสดงพฤติกรรมในทิศทางที่ตรงกันข้ามกับการเหนี่ยวนำ จากตัวแบบในภาพที่ 4-2

จากตัวแบบในภาพที่ 4-2 จะเห็นว่าในกรณีที่วัตถุนั้นเชื่อมโยงกับมโนทัศน์เชิงพฤติกรรม ได้อย่างสุดขีด การกระตุ้นจะเกิดขึ้นในสองทาง คือ “กระตุ้น (1)” ซึ่งเป็นไปตามการทำนายผลจากการเหนี่ยวนำตามปกติ และ “กระตุ้น (2)” ซึ่งเกิดจากข้อค้นพบของ Herr (1986) และ Dijksterhuis และคณะ (1998) จากตัวแบบแสดงให้เห็นว่าการกระตุ้นทั้งสองทางนั้น ส่งผล

ให้เกิดความพร้อมในความไวต่อข้อมูลในสองแบบ และเกิดความพร้อมต่อพฤติกรรมในสองแบบ เช่นกัน ซึ่งจากข้อมูล และตัวแบบ ผู้วิจัยสรุปได้ดังนี้

1. เกิดความพร้อมในการตอบสนองต่อข้อมูลใน 2 ทิศทาง ดังผลการทดลองที่ 3 ของ Dijksterhuis และคณะ (1998) ดังแสดงในตาราง 4-1
2. เกิดความพร้อมในพฤติกรรมทั้ง 2 ทิศทาง (จากตัวแบบ)
3. การตัดสินบุคคลอื่นเกิดในทิศทางเดียว คือทิศทางตรงข้ามกับทิศทางการเหนี่ยวนำ ดังผลจาก Herr (1986)
4. เกิดพฤติกรรมในทิศทางเดียว คือทิศทางที่ตรงข้ามกับทิศทางการเหนี่ยวนำ ดังผลจากการทดลองที่ 1 และ 2 ของ Dijksterhuis และคณะ (1998)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเสนอว่า จะต้องมีการบวกรวมบางอย่าง ที่รับผิดชอบการนำเอาการตอบสนองในทิศทางใด ทิศทางหนึ่งออกมาใช้ ซึ่งผู้วิจัยเสนอว่ากระบวนการดังกล่าวน่าจะเป็นความสามารถในการเข้าถึงตัวแบบ โดยผู้วิจัยใช้ในความหมายดังนี้

ความสามารถในการเข้าถึงตัวแบบ คือ ภาวะของโอกาสที่บุคคลจะแสดงบทบาทของตัวแบบ หรือแสดงบทบาทด้วยตัวแบบได้

ภาวะสันนิษฐานข้างต้น ช่วยสร้างคำอธิบายแก่ผลการทดลองของ Herr (1986) และ Dijksterhuis และคณะ (1998) อีกทั้งการวิจัยชิ้นปัจจุบัน ภายใต้วแบบในภาพที่ 4-2 ดังนี้คือ

1. Herr (1986) ผู้ร่วมการทดลองซึ่งได้รับการเหนี่ยวนำจากชื่อบุคคล และชื่อตัวละคร ที่มีความเป็นปรักษ์ปานกลาง หรือ มีความไม่เป็นปรักษ์ปานกลาง เกิดการรับรู้ในชื่อเหล่านั้น จึงทำให้มโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นปรักษ์ และไม่เป็นปรักษ์ได้รับการกระตุ้น แล้วจึงเกิดความไวในการตอบสนองต่อข้อมูลในทิศทางดังกล่าว จึงประเมินว่าผู้เล่นของตนมีความเป็นปรักษ์ หรือไม่เป็นปรักษ์ไปตามทิศทางนั้นๆ ในขณะที่เดียวกันพฤติกรรมอันเป็นปรักษ์ในระดับต่างๆ ดังกล่าว ก็ได้รับการกระตุ้นเช่นเดียวกัน จึงทำพฤติกรรมในสถานการณ์ของการเล่นเกม มีระดับความเป็นปรักษ์สอดคล้องกับทิศทางการเหนี่ยวนำ

ในขณะที่ผู้ร่วมการทดลองซึ่งได้รับการเหนี่ยวนำจากชื่อบุคคล และชื่อตัวละครที่มีความเป็นปรปักษ์สุดขีด หรือ มีความไม่เป็นปรปักษ์สุดขีด เกิดการรับรู้ในชื่อเหล่านั้น และ มโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นปรปักษ์ หรือไม่เป็นปรปักษ์ ก็ได้รับการกระตุ้นเช่นเดียวกันกับในกลุ่มปานกลาง ซึ่งย่อมจะสร้างความพร้อมต่อการตอบสนอง และความพร้อมต่อพฤติกรรมเช่นเดียวกัน แต่ในขณะที่เดียวกัน การเปรียบเทียบและพบความแตกต่าง ที่เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติได้ กระตุ้นมโนทัศน์ ที่ตรงข้ามกับทิศทางการเหนี่ยวนำผู้ร่วมการทดลอง และสร้างให้เกิดความพร้อมอีกสองประการ คือพร้อมต่อการรับข้อมูล และต่อพฤติกรรมในทางที่ตรงข้ามกับทิศทางการเหนี่ยวนำ

และเมื่อเข้าสู่สถานะการณ์ที่ต้องการการตอบสนอง ในการประเมินคู่เล่น ก่อนการเล่น เกม ผู้ที่ได้รับการเหนี่ยวนำด้วยลักษณะปานกลาง ก็ประเมินไปในทิศทางที่ตนมีความพร้อมอยู่แล้ว ในขณะที่ผู้ที่ได้รับการเหนี่ยวนำอย่างสุดขีด เกิดกระบวนการต่อความสามารถ ในการเข้าถึงตัวแบบของคู่เล่นเป้าหมาย และพบอย่างเป็นอัตโนมัติว่าผู้ที่ถูกประเมินมีพฤติกรรม ความเป็นปรปักษ์ ที่ไม่สามารถเข้าได้สนิทกับตัวแบบ ในขณะที่เดียวกันการตอบสนองจาก ความพร้อมที่เกิดจากการเปรียบเทียบต่าง นั้นคู่ประเมินสามารถที่จะเข้าถึงได้อย่างสนิทแนบกว่า จึงเป็นเหตุให้ประเมินคู่เล่นไปในทิศทางที่ตรงกันข้ามกับทิศทางที่เหนี่ยวนำ

ด้วยแนวทางเดียวกันกับข้างต้น การเกิดพฤติกรรมในกลุ่มที่ถูกเหนี่ยวนำ จากความเป็นปรปักษ์หรือไม่เป็นปรปักษ์ในระดับปานกลาง ก็แสดงพฤติกรรมไปในทิศทางที่ได้รับการเหนี่ยวนำ เนื่องจากตนเองสามารถที่จะเข้าถึงตัวแบบได้อย่างไม่มีช่องว่างมากนัก ในขณะที่กลุ่มที่ถูกเหนี่ยวนำโดยลักษณะสุดขีด เกิดการกระตุ้นจากทางสิ่งที่ได้รับการเหนี่ยวนำ และจากการเปรียบเทียบต่าง ซึ่งแม้จะเกิดความพร้อมในพฤติกรรมตามทิศทางการเหนี่ยวนำ แต่กระนั้น ไม่สามารถจะแสดงบทบาทที่กระทำโดยตัวแบบได้ ในขณะที่เดียวกันพฤติกรรมที่ได้รับการกระตุ้น ให้เกิดความพร้อมจากการเปรียบเทียบต่าง กลับสามารถเข้าถึงได้ดีกว่า ดังนั้นจึงเกิดพฤติกรรมที่ตรงข้ามกับทิศทางการเหนี่ยวนำขึ้น

2. Dijksterhuis และคณะ (1998) ผลจากการทดลองที่ 1 และ 2 เกิดจากการรับรู้ตัวแบบที่ฉลาดอย่างสุดขีด และเชื่องช้าอย่างสุดขีด ซึ่งการรับรู้นี้ได้สร้างการกระตุ้นตามทิศทางที่ได้รับการเหนี่ยวนำ ดังการทดลองที่ 3 ซึ่งสามารถตอบสนองต่อคำศัพท์ฉลาดได้อย่างรวดเร็วไม่ว่าคำเหนี่ยวนำจะเป็นคำที่เกี่ยวกับตน หรือคำควบคุมก็ตาม แต่ผลจากการเปรียบเทียบความแตกต่างโดยอัตโนมัติ จึงทำให้กลุ่มที่ได้รับการเหนี่ยวนำจากตัวอย่างที่ฉลาดอย่างสุดขีด ได้รับการกระตุ้นด้วย “ฉันเป็นคนโง่” และพร้อมต่อการสนองตอบต่อคำศัพท์โง่ เมื่อคำเหนี่ยวนำเป็นคำที่สื่อถึงมโนทัศน์แห่งตน

แต่เมื่อวัดที่การตอบสนอง แล้วพบว่า เกิดพฤติกรรมที่ตรงกันข้ามกับทิศทางที่เหนี่ยวนำ เนื่องจาก พฤติกรรมที่สอดคล้องกับการเหนี่ยวนำนั้น มีตัวแบบที่สุดขีด ซึ่งผู้ร่วมการทดลองไม่สามารถจะดำเนินพฤติกรรมนั้นตามแบบของตัวแบบได้ (คือ ฉลาดอย่าง Einstein หรือ เคลื่อนที่ช้าอย่างเจ้าหญิง Juliana) ในขณะที่พฤติกรรมที่ตรงข้ามกับทิศทางการเหนี่ยวนำที่ได้รับการกระตุ้นจาก “ฉันเป็นคนฉลาด” หรือ “ฉันเป็นคนเคลื่อนที่เร็ว” นั้น ผู้ร่วมการทดลองกลับสามารถที่จะเข้าถึงได้สนิทกว่า จึงถูกเลือกมาเป็นการตอบสนอง

3. ผลการวิจัยชิ้นปัจจุบัน เมื่อพิจารณาตามตัวแบบในภาพที่ 4-2 แล้ว จะพบว่า รูปอิสระซึ่งเชื่อมโยงกับมโนทัศน์เชิงพฤติกรรม เข้าสู่การรับรู้ของผู้ร่วมการทดลอง จึงส่งผลทำให้ผู้ร่วมการทดลองเกิดความพร้อมในการตอบสนองต่อข้อมูล และมีความพร้อมต่อ พฤติกรรมตามการเหนี่ยวนำ แต่ตัวแบบเจ้าของพฤติกรรมนั้น เป็นรูปภาพ ซึ่งผู้ร่วมการทดลองไม่มีโอกาสที่จะเข้าถึงตัวแบบได้เลย ไม่ว่าจะเป็นการกระทำตามที่ตัวแบบกระทำ หรือการกระทำที่มีตัวแบบเป็นตัวช่วยกระทำ ดังนั้นจึงไม่สามารถจะเกิดพฤติกรรมตามทิศทางการเหนี่ยวนำได้

และจากการทำนาย ตามภาพที่ 4-2 ก็จะได้ว่า ภายหลังจากบุคคลกรเหนี่ยวนำด้วยรูปอิสระ บุคคลนั้นก็จะไม่ได้มีแนวโน้มที่จะประเมินผู้ใดว่าฉลาด หรือโง่ ที่สูงกว่าปกติ แต่มีความเป็นไปได้ว่าหากนำรูปอิสระนี้ไปใช้เป็นสิ่งเร้าเหนี่ยวนำ ในการตัดสินใจเป้าหมาย (เหมือนการทดลองที่ 3 ของ Dijksterhuis และคณะ, 1998) การตอบสนองต่อคำศัพท์เป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับความฉลาด หรือความโง่เขลา ก็พึงจะได้รับการตอบสนองที่เร็วขึ้น กว่าศัพท์เป้าหมายที่เป็นคำกลาง

การอธิบายถึงผลการทดลองอื่นๆ สามารถทำได้ดังนี้

การเกิดผลจากการเหนี่ยวนำในการทดลองอื่นๆ นอกเหนือจาก 2 การวิจัยที่ได้กล่าวไปแล้วนั้น เกิดจากการเหนี่ยวนำจากวัตถุ ที่เชื่อมโยงกับมโนทัศน์เชิงพฤติกรรม ที่ไม่ได้มีลักษณะสุดขั้ว ดังนั้นจึงไม่เกิดการเปรียบเทียบ และผลจึงสอดคล้องกับทิศทางของการเหนี่ยวนำ

1. Berkowitz และ LePage (1967) ผลกระทบจากอาวุธ

จากตัวแบบการเกิดผลแบบขนาน แสดงให้เห็นความเป็นไปได้ ที่อาวุธนั้นสามารถจะสร้างผลจากการเหนี่ยวนำได้ นั้นเกิดจากการเชื่อมโยงกับพฤติกรรม และหากจะอาศัยคำอธิบายตาม ความสามารถในการเข้าถึงตัวแบบ สิ่งนี้ก็แสดงว่าอาวุธน่าจะสื่อถึงผู้ใช้อาวุธ และพฤติกรรมก้าวร้าวของผู้ใช้อาวุธ ซึ่งทำให้ผู้ร่วมการทดลองที่ถูกช็อค 7 ครั้ง และปรากฏอาวุธอยู่ใกล้เครื่องช็อคไฟฟ้า นั้นช็อคหน้าม้าด้วยจำนวนครั้งที่มากกว่ากลุ่มที่ถูกช็อค 1 ครั้ง ที่มีอาวุธ และไม่มีอาวุธปรากฏอยู่ และ 7 ครั้ง ที่ไม่มีอาวุธปรากฏอยู่

แต่อย่างไรก็ตามก็มีความเป็นไปได้อยู่บ้างที่ความสามารถในการเข้าถึงผู้ร่วมการทดลอง เกิดจากการที่อาวุธสามารถเข้ามาอยู่ในบริบทของการสร้างความก้าวร้าวของผู้ร่วมการทดลองได้ ซึ่งจะตัดสินได้ ก็ด้วยการศึกษาในอนาคต

2. Bargh และคณะ (1996) และ Chen และ Bargh (1997)

การเรียงศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับความหยาบคาย หรือ คำสุภาพ สื่อถึงพฤติกรรมดังกล่าว เป็นเหตุให้มโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องได้รับการกระตุ้น เป็นผลให้พฤติกรรมในทิศทางเหล่านั้นได้รับการกระตุ้น และตอบสนอง

ในขณะที่ศัพท์ที่สื่อถึงภาพภายในใจต่อคนชรา ไม่ใช่บุคคลที่จำเพาะเจาะจง ดังนั้นจึงเป็นกรณีที่แตกต่างกันจากการเปรียบเทียบตัวอย่างบุคคลที่มีความชราอย่างสุดขั้ว จึงทำให้ไม่เกิดการเปรียบเทียบ ในขณะที่เดียวกันลักษณะความเขื่องซ้ำที่แฝงอยู่กับภาพภายในใจดังกล่าว ก็สร้างการกระตุ้นผู้ร่วมการทดลอง ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดความพร้อมต่อการแสดง-

ความเชื่อง้ำ แต่อย่างไรก็ตาม ต่อประเด็นที่กล่าวว่าเกิดการเปรียบเทียบหรือไม่เปรียบเทียบ ซึ่งอาจจะหมายรวมถึงการพิสูจน์ความถูกต้องของตัวแบบในภาพที่ 4-2 อาจจะกระทำโดย ทำการทดลองตามการทดลองที่ 2 ของ Bargh และคณะ (1996) จากนั้น จึงให้ทำงานตัดสินใจคำศัพท์ เช่น เดียวกับการทดลองที่ 3 ของ Dijksterhuis และคณะ (1998) หากพบว่าการที่คำเหนี่ยวนำเป็นคำที่เกี่ยวข้องกับมโนทัศน์แห่งตน ทำให้การตอบสนองต่อคำศัพท์เรื่องความเร็ว หรือความหนุ่ม สามารถจะเกิดได้ดีกว่า ก็อาจจะเป็นหลักฐานที่พบข้อบกพร่องของตัวแบบที่นำเสนอในการอภิปรายครั้งนี้

และท้ายสุด คือการฉายภาพของชายหนุ่มอเมริกันผิวดำ สิ่งนี้เป็นตัวเหนี่ยวนำที่มีลักษณะก้าวร้าว และเป็นปรักษ์ปานกลาง จึงเกิดการกระตุ้น และอยู่ในวิสัยที่เข้าถึงตัวแบบได้ ดังนั้นจึงนำมาซึ่งพฤติกรรมก้าวร้าว เมื่อเครื่องคอมพิวเตอร์เกิดอาการรวน

3. Dijksterhuis และ van Knippenberg (1998)

การระลึกถึงศาสตราจารย์ หรืออันทพาลฟุตบอลซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับลักษณะความฉลาด และความใจเขลา ให้ผลเชิงพฤติกรรมตามทิศทางของการเหนี่ยวนำ เนื่องจากเป็นตัวเหนี่ยวนำที่ไม่สุดขั้ว ประกอบกับสิ่งที่ใช้ในการเหนี่ยวนำนั้น ไม่ใช่ตัวบุคคล จึงไม่เกิดการคิดแบบเปรียบเทียบ

สรุปการอภิปราย

ผู้วิจัยได้สรุปในเบื้องต้นว่าสิ่งเร้าที่เป็นกลาง แม้จะถูกเชื่อมโยงกับมโนทัศน์แล้ว ก็ไม่สามารถที่จะเป็นตัวเหนี่ยวนำได้ แต่อย่างไรก็ตามการที่ไม่สามารถตรวจพบผลจากการเหนี่ยวนำในการวิจัยนี้ ก็ยังมีความเป็นไปได้อื่นๆ อยู่ ซึ่งได้เสนอไว้เพื่อประกอบการพิจารณาก็คือ ความน่าเชื่อถือของการวิจัย ความเป็นไปได้ที่ผลจากการเหนี่ยวนำอาจจะเกิดขึ้นแต่ไม่สามารถจะตรวจจับได้ ความเป็นไปได้ที่การเหนี่ยวนำด้วยตัวเหนี่ยวนำทฤษฎีจะมีได้มีอยู่จริง และท้ายสุดคือความเป็นไปได้ที่การส่งผลการเหนี่ยวนำจะอยู่ในรูปแบบที่ซับซ้อนกว่าความเข้าใจเดิม

อย่างไรก็ดี การอภิปรายทั้งหมดนั้นอยู่ในลักษณะปัจเจกเดี่ยว จึงมีความเป็นไปได้ที่ผลจากการวิจัยนี้อาจจะเกิดจากเหตุผลมากกว่าหนึ่งข้อ แต่การอภิปรายที่ผ่านมาก็ได้ชี้ให้เห็นถึงความเป็นไปได้อื่นๆ ที่อาจจะสร้างความเข้าใจต่อปรากฏการณ์การเกิดผลจากการเหนี่ยวนำอีกทางหนึ่ง ทั้งนี้การจะตัดสินว่าข้อสรุปหลัก หรือข้อที่เสนอประกอบการพิจารณา ว่าเป็นการสรุปที่ถูกต้องนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้งานวิจัยในอนาคตเป็นตัวตัดสิน

จากผลดังกล่าวสะท้อนกลับไปยังปรัชญาการค้นคว้า เพื่อหาความจริงที่เป็นอยู่ในธรรมชาติ ระหว่างความเห็นที่ศึกษาของครวมทั้งหมดในลักษณะหนึ่งเดียว เพื่อเข้าใจธรรมชาติของสิ่งที่ศึกษา กับความเห็นว่าการศึกษาเข้าใจธรรมชาติในองค์รวมได้นั้น จะต้องเกิดมาจากการเข้าใจในองค์ประกอบย่อยๆ ก่อนที่ก่อปรขึ้นเป็นองค์รวมนั้นๆ โดยการวิจัยนี้ แสดงให้เห็นว่า การรับรู้รูปอิสระที่เป็นกลาง ซึ่งเชื่อมโยงกับมโนทัศน์ นั้นให้ผลที่แตกต่างจากการรับรู้บุคคล หรือวัตถุอื่นๆ ซึ่งเชื่อมโยงกับมโนทัศน์ ในมุมมองหนึ่งสิ่งนี้อาจเป็นการแสดงให้เห็นถึงจุดบอด จุดหนึ่งของการศึกษาแบบแยกองค์ประกอบ แต่ในอีกแง่หนึ่งการค้นพบเช่นนี้ก็นำไปสู่ความเป็นไปได้ ที่จะเกิดเข้าใจที่ถูกต้องตามปรากฏการณ์ที่เป็นอยู่ในธรรมชาติมากยิ่งขึ้น